

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

ATASKAITA EUROPOS SĄJUNGOS FINANSINĖS PARAMOS VALDYMAS 2004–2008 METAIS

2009 m. gegužės 12 d. Nr. VA-P-60-5-8
Vilnius

Ataskaita parengta, vykdant
Valstybės kontrolės 6-ojo audito departamento direktorės Jolitos Korzunienės
2008-04-28 pavedimą Nr. P-60-5

Ataskaitą parengė valstybiniai auditoriai:
Natalija Bryžachina (grupės vadovė)
Arūnas Zabulionis

Su ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

Santrauka

Siekdama informuoti Lietuvos valdžios institucijas ir visuomenę apie esamą situaciją Europos Sąjungos finansinės paramos valdymo ir panaudojimo srityje, nustatyti rizikas, galinčias daryti įtaką ES finansinės paramos valdymui ir panaudojimui Lietuvoje, skatinti ES finansinės paramos valdymo pažangą, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė parengė Europos Sąjungos finansinės paramos valdymo 2004–2008 m. ataskaitą. Šioje apibendrinančio pobūdžio ataskaitoje vertinamas 2004–2006 m. ir 2007–2013 m. programavimo laikotarpiais Lietuvai skirtos ES struktūrinės paramos (ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų) valdymas 2004–2008 m. ir panaudojimo lygis 2008 m. gruodžio 31 d.

2004–2006 m. programavimo laikotarpiu Lietuvai buvo skirta beveik 6 mlrd. Lt ES struktūrinės paramos (3,09 mlrd. Lt ES struktūrinių fondų (be Europos Bendrijų iniciatyvų) ir 2,85 mlrd. Lt Sanglaudos fondo (ISPA) paramos). Naujojo 2007–2013 m. programavimo laikotarpio ES struktūrinė parama Lietuvai pagal konvergencijos tikslą sudaro daugiau negu 23 mlrd. Lt.

Stabilus ES biudžeto išmokų Lietuvai srautas priklauso nuo Lietuvoje sukurtų ES finansinės paramos valdymo ir kontrolės sistemų, kurios turi užtikrinti tinkamą paramos valdymą ir jos panaudojamą reikiamu laiku, veiksmingumo. Lietuvos ir ES institucijoms atlikus 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu Lietuvai skirtos struktūrinės paramos valdymo ir panaudojimo auditus, daugiausia trūkumų nustatyta šiose srityse: viešųjų pirkimų organizavimo ir vykdymo, projektų atrankos ir vertinimo, pažeidimų administravimo, ES struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistemos (SFMIS) diegimo ir eksploatavimo, valdymo ir kontrolės sistemos veikimo priežiūros. Siekiant efektyviai vykdyti veiksmų programas, įgyvendinančias Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją konvergencijos tikslui įgyvendinti, atsakingoms institucijoms būtina atsižvelgti į šiuos trūkumus ir imtis priemonių, kad jie nesikartotų valdant ir naudojant naujojo programavimo laikotarpio ES finansinę paramą.

ES struktūrinių fondų projektams įgyvendinti iki 2008 m. pabaigos panaudota 4 489 mln. Lt Lietuvos 2004–2006 m. bendrajame programavimo dokumente numatytų ir papildomai skirtų lėšų. Tai sudarė 107,7 proc. Lietuvos 2004–2006 m. bendrajame programavimo dokumente numatytos paramos, arba 95,7 proc. visų pasirašytų paramos sutarčių vertės. Baigta vykdyti 94 proc. visų finansuotų projektų. ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo terminas pratęstas iki 2009 m. birželio 30 d., todėl, tikėtina, kad likusi ES lėšų dalis bus panaudota. Lietuvos 2004–2006 m. bendrajame programavimo dokumente numatytoms priemonėms įgyvendinti skirta parama

2004–2008 m. buvo naudojama netolygiai. 2008 m. panaudota daugiau negu trečdalis visų numatytų lėšų. Yra rizika, kad dėl labai padidėjusių paramos panaudojimo apimčių programavimo laikotarpio pabaigoje galėjo būti neužtikrinta tinkama paramos panaudojimo priežiūra.

Sanglaudos fondo (ISPA) projektams įgyvendinti iki 2008 m. pabaigos panaudota 3 242,6 mln. Lt. Tai sudarė 80,8 proc. visos Europos Komisijos patvirtintos Sanglaudos fondo (ISPA) projektų vertės, arba 67,5 proc. patvirtintos projektų vertės kartu su padidėjusia jų verte. Projektų padidėjusi vertė (skaičiuojant be ketinamų atsisakyti komponentų) 2008 m. pabaigoje sudarė 796,2 mln. Lt. Atsižvelgiant į tai, kad padidėjusi projektų vertė turi būti apmokama nacionalinėmis lėšomis, dėl pablogėjusios šalies ekonominės situacijos yra rizika, kad 2009–2010 m. Lietuvos valstybės ir savivaldybių biudžetai gali pritrūkti lėšų padidėjusiai projektų vertei finansuoti. Per nustatytą laikotarpį neįgyvendinus projektų ir nepasiekus Sanglaudos fondo (ISPA) finansuojamų projektų tikslų, Europos Komisijos suteiktą paramą tektų grąžinti.

2004–2006 m. programavimo laikotarpiu Lietuvai skirtos ES struktūrinės paramos ir bendrojo finansavimo grąžintinos lėšos 2008 m. pabaigoje sudarė 25,4 mln. Lt, iš kurių 9,4 mln. Lt (36,9 proc.) dar nebuvo grąžinta į valstybės biudžetą. Mūsų nuomone, šį procesą būtų galima paspartinti taikant tarpuskaitos mechanizmą, tačiau toks ES struktūrinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšų susigrąžinimo būdas Lietuvoje nėra taikomas. Lietuvos Respublikos finansų ministerijai rekomenduota įvertinti tarpuskaitos mechanizmo pritaikymo galimybę.

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektams įgyvendinti iki 2008 m. pabaigos panaudota 705 mln. Lt, arba 2,26 proc. visų veiksmų programoms įgyvendinti numatytų lėšų. Viena iš nepakankamai spartaus 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų panaudojimo laikotarpio pradžioje priežasčių – užsitęsęs reikiamų 2007–2013 m. programavimo laikotarpio teisės aktų parengimas, derinimas ir tvirtinimas.

Europos Audito Rūmai ir Europos Komisija ne kartą akcentavo, kad ES valstybėms narėms būtina skirti ypatingą dėmesį nepakankamam ES struktūrinės paramos panaudojimui. Atsižvelgiant į pablogėjusią Lietuvos ekonominę situaciją, šiuo metu tai ypač svarbu ir aktualu. Siekiant efektyviai ir laiku panaudoti Lietuvai 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pagal konvergencijos tikslą skirtą ES struktūrinę paramą, būtina mobilizuoti visų už ES struktūrinės paramos panaudojimą atsakingų institucijų administracinius gebėjimus. Taip pat svarbu pirmuoju programavimo laikotarpiu sukaupią paramos valdymo ir naudojimo teigiamą patirtį pritaikyti įgyvendinant naujojo laikotarpio programas.

Europos Komisija, siekdama užtikrinti veiksmingesnę ir efektyvesnę ES lėšų vidaus kontrolę, 2005 m. parengė integruotos vidaus kontrolės sistemos planą, kurio viena priemonių – metinių apibendrinimų ir nacionalinio lygio vadovybės deklaracijų rengimas. Lietuva yra parengusi 2007 m. ir 2008 m. deklaruotų tinkamų finansuoti išlaidų ir atliktų auditų rezultatų metinius

apibendrinimus, tačiau metinio apibendrinimo rengimą reglamentuojanti tvarka Lietuvoje iki šiol nepatvirtinta, nenustatytos institucijų, dalyvaujančių jį rengiant ir teikiančių informaciją, pareigos ir atsakomybė. Lietuvos Respublikos Vyriausybei rekomenduota reglamentuoti metinio apibendrinimo rengimą.

Nacionalinė deklaracija – nacionalinis patikinimo pareiškimas, kaip ES lėšų valdymas vykdomas ir kontroliuojamas nacionaliniu lygiu – yra savanoriška ES valstybių narių iniciatyva. Paprastai ji teikiama nacionaliniam parlamentui. Lietuvoje, kaip ir kitose ES valstybėse narėse, diskutuojama dėl nacionalinės deklaracijos rengimo, tačiau galutinis sprendimas nėra priimtas. Mūsų nuomone, Lietuvos Respublikos Vyriausybė turėtų įvertinti nacionalinės deklaracijos – vidaus kontrolės elemento, skatinančio valdymo tobulinimą, – rengimo tikslingumą ir galimybę ją rengti.